

STENOGRAFSKE BELEŠKE
SENATA
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 2

BEOGRAD, 1933 GODINE

KNJIGA 2

XXVII REDOVNI SASTANAK

SENATA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 10 MARTA 1933 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI:

Pretsednik

Dr. ANTE PAVELIĆ

i

Potpretsednici:

JOVAN ALTIPARMAKOVIĆ

Dr. FRAN NOVAK

Sekretar

MILAN L. POPOVIĆ

Prisutna su sva gospoda Ministri.

POČETAK U 17,30 ČASOVA

S A D R Ž A J:

1. — Čitanje i usvojenje zapisnika XXVI redovnog sastanka;

2. — **Dnevni red:** Pretres izveštaja Odbora o predlogu Zakona o Paktu o organizaciji Male antante, zaključenom i potpisanom u Ženevi 16 februara 1933 godine. — Ovaj zakonski predlog primljen je aklamacijom.

Govornici: Izvestilac dr. Emilo Gavriła, Ministar inostranih poslova Bogoljub Jevtić, Ivan Hribar, dr. Ivo Majstrovic, dr. Želimir Mažuranić, dr. Oton Frankeš, dr. Momčilo Ivković.

Pretsednik dr. Ante Pavelić: Otvaram XXVII redovni sastanak Senata Kraljevine Jugoslavije: — Molim gospodina sekretara da izvoli pročitati zapisnik prošlog sastanka.

Sekretar Milan L. Popović čita zapisnik XXVI redovnog sastanka.

Pretsednik dr. Ante Pavelić: Imade li ko od gospode senatora da stavi kakove primedbe ovako sastavljenom zapisniku? (Nema). Primedaba nema, zapisnik se overvljuje. — Prelazimo na dnevni red. Na dnevnom redu je pretres izveštaja Odbora o predlogu Zakona o Paktu o organizaciji Male antante, zaključenom i potpisanom u Ženevi 16 februara 1933 godine. Izvestilac je senator g. dr. Emilo Gavriła; koga molim da zauzme svoje mesto i pročita odborški izveštaj.

Izvestilac dr. Emilo Gavriła: Visoki Dome, gospodo Ministri, gospodo i drugovi senatori!

Nikada nisam na ovo mesto stupio sa ovakvim osećajima kao danas, čini mi se, kao kada sam bio dečko i čitao u Božjem Domu „Apostol“ i preda mnom je bio oltar, jedna velika misterija, nešto veliko, što nisam mogao da shvatim. I danas verujem,

da mi stojimo pred jednim vrlo velikim zamašnim delom i, gospodo, dopustićete da ovom prilikom, prije nego što pročitam izveštaj, u okviru toga izveštaja, napomenem neke moje lične impresije zato, što su u tesnoj, najtesnijoj vezi sa ovim današnjim pretresom. Meni se čini, gospodo, kao da u današnjoj sednici, kada mi imamo jedno veliko delo da završimo, da u ovim prostorijama veje duh istorije. Ovo je treći put u mom životu da ja taj duh istorije osećam, i pošto je sve to u vezi sa današnjim predmetom, ja ću biti slobodan da jedan deo toga spomenem.

Prvi put pre ravno četrdeset godina sastao sam se u Beču sa predstavnicima Čehoslovaka i Rumuna da podemo putem kojim ćemo da odbranimo naša narodna, naša nacionalna prava, koja su bila ugrožena. Nismo imali nikakvih zastupnika u Parlamentu, jer su nas izgurali od svugde. Onda smo rešili, da mi izaslanici naroda i pojedinih partija sami pokrenemo tu stvar, da počnemo borbu za nacionalni naš opstanak. I mi smo tu našli, gospodo, najveću pomoć i saradnju sa gospodom poslanicima na Bečkom carevinskom veću i oni su sa nama saradivali, i ja sam slučajno, kao sekretar toga prvog našeg saveza, sačuvao i kroz ratne neprilike, kada su me za celo to vreme držali u zatvoru, — celu tu arhivu i sa pijeteton gledam pisma od čehoslovačkih poslanika, i od rumunskih poslanika, koji smo pregovarali kako ćemo da ostvarimo borbu za naš ugroženi nacionalni opstanak.

To je bilo prvi put, velim, kada smo se sastali u Beču pre četrdeset godina, da sam ja osetio ovaj duh istorije i ja se nisam prevario. Drugi put, hoću sasvim kratko o tome da kažem, ja sam to opet u Beču osetio 1896 godine, kada sam na poziv ovlašćenih prvaka i vođa Herceg-Bosanskog naroda imao da pokrenem narodnu i nacionalnu borbu protivu režima okupacionog. I tu smo naišli tako isto na pomoć i potporu gospode Čehoslovaka koji su tamo bili, a od njih da spomenem samo najvrednije. Sa nama je bio gospodin Kramarž, a u docnijem vremenu i Klofač a mislim i Kaftan, Slama i mnogi drugi. Tom prilikom, gospodo, imao sam čast i sreću da se upoznam i da otpočnem nacionalnu borbu u Bosni i Hercegovini sa ljudima, od kojih je malo ko danas u životu, ali su tu njihova deca. Među nama su njihovi sinovi, njihovi zetovi. U prvom redu spominjem pokojnog Gligorija Jeftanovića, Vojislava Šolu, zatim oca našeg Pretsednika Vlade Stjepu Srškića, oca poslanika Kujundžića Kostu Kujundžića, oca poslanika Vidovića, čiji je otac Vaso bio u Berlinu na Kongresu, pop Stjepu Trifkovića i još jedinog u životu Peru Drljaču, ustašu Petra Mrkonjića, blagopokojnog Kralja Petra. Mi smo onda započeli jedan pokret, jer je posle Hercegovačkog ustanka godine 1882 bilo sve umrtvljeno. I onda pokrenuta borba vodena je bez odmora do poslednjeg dana, do našeg oslobođenja.

Gospodo, mnogo bi bilo da vam o tom ovde govorim i ja to neću sada da činim, jer je pred nama predlog Pakta Male antante, o kome treba da se vodi diskusija. Vi ga svi znate i ne bi trebalo mnogo reći, da o njemu govorim. Mislim da mu je svrha, da to zbijem u dve reči, što odjekuje iz usta miliona i miliona: *nikad više rata!* Mala antanta nije stvorena da vodi rat, nego da ga sprečava i da ispuni svoj uzvišeni cilj: *nikad više rata!*

Gospodo, predistorija ovog današnjeg Pakta vrlo

je dugačka. O tom se pišu debele knjige i još će se pisati, ali to još do danas nije iscrpeno. Ja hoću danas da spomenem samo to, da smo se godine 1902 prvi put sastali u Beču posle mnogih borbi, procesa, pretnji i zatvora i godine 1905, kada su već rumunski poslanici, koji su s nama bili u kontaktu, sedeli u zatvoru, i mi smo pored svega toga održali kongres saveza triju naroda Rumuna, Srba i Slovaka. To je bila, kako reče čehoslovački Ministar Hodža, *preteča Male antante*.

Gospodo, predratnu istoriju ovoga pokreta triju naroda neću više da pominjem, a od posleratne istorije pomenuću samo dve stvari. Nije to tako lako bilo da dode do ove formacije. Tu su u teoriji činjeni razni pokušaji, razne koncepcije, koje se u praksi nisu pokazali uspešni niti ostvarljivi. Godine 1918 veliki rumunski državnik pok. Take Jonesku, koji se zatekao u Rumunji kada je nastupila neprijateljska okupacija, teškom se mukom otresao te okupacije i odmah se našao u Londonu.

I onda je odmah našao pokojnog Pašića i izneo mu je prvi projekat za zajednički rad naša tri naroda. Ali u tome Paktu su bila pet naroda. On je sem naša tri naroda obuhvatio još Grke i našu braću Poljake. I on se dugo vremena držao te koncepcije da se bez Poljaka to ne radi. Ali prilike su bile takve da se to nije moglo ostvariti. Te iste godine izišla je knjiga „Nova Evropa” od veleuvaženog, cenjenog i velikog Pretsednika Čehoslovačke Republike g. Masaryka. 1918 je izišla, ali je pisana kad je on obilazio ceo krug zemljin, kad je bio u Tokiu i Sibiru; kad je radio na organizaciji legija i kad se vratio, on je štampao tu „Novu Evropu”, i tu je bila nova koncepcija za taj zajednički rad. Ali se ona nije ostvarila u toj formi kako je on želeo. I tek posle dve godine, 1920—21 su stvoreni prvi Paktovi između Čehoslovačke i Jugoslavije, između Čehoslovačke i Rumunije i najzad između Rumunije i Jugoslavije, da se sve te prethodne konvencije 1929 godine ujedine, spoje, dopune, rašire i produže. I to je do danas trajalo, do 16 februara ove godine kada je zaključen u Ženevi taj Pakt.

Gospodo, šta je to Mala antanta? Kakvo je to ime, kakve su to reči? Vi, gospodo, nećete nikada naći toga imena kao zvanično priznato. Sad ono prvi put ulazi u naš zakonik, i po mome uverenju ući će prvi put kad bude registrovano kod Društva naroda kao jedan međunarodni naziv, ime jedne velike, više međunarodne zajednice. Samo ime nisu uzeli narodi država koje su ga stvorile. Ono im je nametnuto u doba kada se radilo na mirovnim konferencijama o tome, da se sačuva Austro-Ugarska monarhija, po staroj tezi, da ona treba da očuva ravnotežu u Evropi, a koja je imala mnogo pristalica u zapadnim državama. Onda su se užurbali predstavnici naših naroda, i jednog i drugog i trećeg, i Poljaci su bili tu u velikom broju, da se nikako ne može održati Austro-Ugarska. I tu kad su oni revnosno radili na svima stranama, onda su protivnici stvorili naziv Mala antanta prema Velikoj antanti. Taj ironičan naziv trajao je dosta dugo, ali je posle primljen sa ponosom. Mi o tome imamo više prilika u istoriji da se tako ironični nazivi pojedinih država docnije prime sa ponosom. Znamo za sankilote; znamo kod nas za golače. Pa, gospodo, 1566 godine, kad je besneo u Niderlandiji Filip II, i celo plemstvo ustalo, oni su nazvani prosjacima. I to plemstvo je primilo taj naziv i oni su pod tim imenom i dalje radili. To je mala

istorija, vrlo kratka, koju mi danas primamo, uzakonjujemo, a za koju pak želimo da se promeni, ali u tome smislu da budemo velika srednjoevropska antanta, kojoj je svrha, kao što sam kazao, u krajnjem cilju održanje mira, da ne bude grozote, da bude odjek milijarda srdaca koji vapiju: *nikad više rata*.

Kao što vidite, Mala i Velika antanta je prema prilikama takva da se uvek menja. Do danas ona je došla u jednu fazu za koju mi ne možemo znati da li je poslednja. Ona će se svakako i dalje razvijati, evoluirati. Ne zna se hoće li u koncepciji Take Jonska da uđu s nama i Poljaci ili u koncepciji Francuske koja hoće da sredi Srednju Evropu i da te države, njih pet, naše tri i Austrija i Ugarska kao jedna privredna celina podignu i pomažu. To je danas postalo nemoguće u današnjim trenucima prema vladajućim duhovima, ali što je danas nemoguće, ne zna se da li neće za koju godinu biti moguće, jer spas mira i ekonomske prilike u Evropi zavise od ovoga Dunavskog bazena ali nažalost oni, koji možda imaju najviše koristi, oni su našli da još nije to vreme a svaki trenutak je štetan da se to odloži.

Ja bih molio da mi dopustite da predem na izveštaj Odbora. Ja sam tronut i ganut da sam danas u dobu, u sumraku moga života, kad sam spreman da idem onamo gde je večiti mir i tišina, da sam na ovome mestu, koji sam celoga veka za tu ideju radio, da ja budem danas u ovako neočekivanim prilikama na ovome mestu referent. (Buran aplauz).

Izveštaj glasi:

SENATU KRALJEVINE JUGOSLAVIJE Beograd

Odboru za proučavanje zakonskog predloga o Paktu o organizaciji Male antante, zaključenom i potpisanom u Ženevi 16 februara 1933 godine, između Kraljevine Jugoslavije, Kraljevine Rumunije i Čehoslovačke Republike, čast je preložiti Senatu Kraljevine Jugoslavije, da ovaj zakonski predlog primi u celini i u pojedinostima onako, kako ga je i Narodna skupština usvojila.

Zakonski predlog i Pakt o Maloj antanti, koji ovim predlogom treba da dobije zakonsku silu, tako su kratki i jasni u celosti i u pojedinostima, da ne zahtevaju nikakva naročita obrazloženja, odredbe su tako sažete i tačno izrečene isključujući svaku dvosmislenost, da ne može biti mesta raznoraznim tumačenjima tim manje, što je sa najpoznatijih mesta svetskoj javnosti na najodlučniji način saopšteno, da ovaj Pakt nije upravljen ni protivu koga, i da uz Pakt ne idu nikakve tajne vojne klauzule.

Cilj toga Pakta mora biti zato na prvi pogled jasan svakome, on treba da služi održavanju i organizaciji mira, da pojača privredne veze sa svima državama, a naročito onima srednje Evrope, da tu omogućiti stabilizaciju prilika i obezbedi poštovanje svojih zajedničkih interesa.

Može se reći, da je od vankada postojala potreba za zajednički rad i odbranu triju naroda, koji danas čine Savez, Malu antantu njihovih novih nacionalnih država i istorijski se može pratiti, kako se misao, ideja o tome u raznim vremenima i prilikama i događajima pojavljivala i tražila razne oblike da dođe do svog izražaja i ostvarenja.

Vidljivi izrazi o tome u prošlom veku izbili su

za vreme prevratničkih uzburkanih prilika cele Evrope 1848 godine, koja je u mnogome bila naslednica i posledica velike francuske revolucije od 1789 g. A najjače je izbila potreba zblizavanja i traženja sporazuma između njih pri kraju svetskog rata i za vreme održavanja mirovnih konferencija.

Usled toga i radi toga su i do sada postojali prijateljski i saveznički odnosi između država Rumunije, Jugoslavije, Čehoslovačke, a koji su se odnosi tokom vremena razvijali, prilagođavali pojavljenim potrebama i ukazanim prilikama, i prema pojavljenim događajima, uvek na osnovu odredaba i u duhu Pakta Društva naroda.

Posle raznih prethodnih pregovaranja i peripetija još za trajanja rada mirovne Konferencije, došlo je pre 12 godina 31 avgusta 1920 do prve konvencije o Savezu između Čehoslovačke i Jugoslavije.

23 aprila 1921 godine zaključena je konvencija o Savezu između Čehoslovačke i Rumunije.

A 7 juna 1921 došlo je do takove konvencije između Jugoslavije i Rumunije.

Ove tri prethodne konvencije bile su u tako prijateljskom i savezničkom duhu, da su mogle vezivati sve tri države u zajedničkom radu, kroz više godina, dok je došla potreba i prilika, da zajednički budu produžene Protokolom od 21 maja 1929 g. na neodređeno vreme sa pravom jednogodišnjeg otkaza.

Sadašnjim Paktom od 16 februara o. g., koji treba današnjim našim rešenjem da uzakonimo, obnavljaju se i dopunjuju se dosadašnje konvencije novim odredbama na neograničeno vreme bez ikakve odredbe o mogućnosti otkaza, a ujedno se obnavljaju i dopunjuju i odredbe opšteg akta o konsilijaciji, arbitraži i sudskom raspravljanju, koje je takođe Mala antanta potpisala 21 maja 1929 godine u Beogradu.

U svrhu uspešnijeg rada Male antante ovaj zakonski predlog daje dosadašnjim prijateljskim i savezničkim odnosima organsku i tačnu osnovicu; koja ima da vodi izjednačenju njihove opšte politike i to obrazovanjem jednog upravnog organa, postavljajući time jednu višu međunarodnu jedinicu.

Ali ta međunarodna jedinica nije isključiva, niti samoživa, jer otvara vrata i drugim državama da joj pristupe ako se sporazumeju o uslovima za to, koji se imaju u svakom slučaju utvrđivati.

Upravni organ zajedničke politike čini Stalni savet u koji ulaze sva tri svagdašnja ministra inostranih poslova ili naročito imenovani delegati. Ovaj zajednički upravni organ ima da ide i za tim, da se dosadašnji politički ugovori pojedinih država Male antante sa trećim državama postepeno po mogućnosti izjednače prema načelima postojećih velikih međunarodnih akata poratne politike, kao što su Pakt Društva naroda, Pariski Pakt, Opšti Pakt arbitraže i Paktovi Lokarna.

Od naročite je važnosti, i mora se istaći sa najvećim priznanjem, što su u ovom Paktu, pored zajedničke političke akcije, poklanja velika pažnja i privrednim pitanjima, koja su u današnjim prilikama od presudnog značaja.

Ustanovljava se Privredni savet radi postepenog koordiniranja privrednih prilika, kako međusobno, tako i u odnosima sa trećim državama, a koji će Savet biti sastavljen iz oprobanih stručnjaka kao pomoćni savetodavni organ. A Stalni savet može da ustanovljava i druge potrebne komisije i odbore radi proučavanja i pripremanja rešenja za Stalni savet.

Pored Stalnog saveta ustanoviće se i njegov Sekretarijat, a jedan osek Sekretarijata postojaće stalno u Ženevi.

Kako se od ovog Pakta Male antante sa pouzdanjem može očekivati održanje mira, bezbednosti međunarodnog poretka i privrednog napredovanja, prosperiteta i sredenost i stabilizacija prilika u Srednjoj Evropi a time i cele Evrope i celog sveta, to Odbor preporučuje Senatu da ovaj zakonski predlog, sa zahvalnošću tvorcima mu, jednodušno prihvati.

Za izvestioca određen je g. dr. Emilo Gavriila.

8 marta 1933 godine

Beograd.

Sekretar, *Pretsednik Odbora,*
Milan L. Popović, s. r. Dr. Bogdan Gavrilović, s. r.

Članovi:

Ivan Hribar, s. r.

Dr. Miroslav Ploj, s. r.

Dr. Jösip Šilović, s. r.

Dr. Ivo Majstrovic, s. r.

Dr. Vaso Glušac, s. r.

Dr. Emilo Gavriila, s. r.

Dr. Ljubomir Tomašić, s. r.

Svetozar Tomić, s. r.

Dr. Želimir Mažuranić, s. r.

(Buran aplauz i živo odobravanje).

Dr. Emilo Gavriila: Izveštaj sam svršio. Ja mislim da možemo tu zahvalnost izreći i time, ako to ude u zapisnik, da ovaj Senat sa zahvalnošću pozdravlja i slavi sve koji su do sada u poslednjim decenijama radili na ovom, a naročito one koji su bili te sreće, da ga sada i sprovedu. Ja mislim da je izlišno da poimenično izrazimo zahvalnost našem Ministru inostranih poslova g. Bogoljubu Jevtiću (Burno odobravanje i pljeskanje), koji je bio pretsednik 16 februara u Ženevi, kad je taj Pakt izraden.

Pored njega, tako isto treba da izrazimo zahvalnost i Njegovoj Ekselenciji rumunskom delegatu Gospodinu Titulesku (Buran aplauz), i — neka nije na poslednjem mestu spomenut onaj koji je od početka stvaranja države ostao na svome položaju do danas — čehoslovačkom Ministru inostranih poslova, Njegovoj Ekselenciji Gospodinu Benešu (Buran aplauz i usklici: Živeo Beneš!). — Ali, gospodo, mi ne možemo izražavati ovu zahvalnost, a da se ne setimo i Glava naših država. Ja mislim da zacelo nije bez osnova ako kažem, da bez njihove dobre volje, bez njihove uvidavnosti i bez njihovog zrelog prosudivanja političke situacije, ne bi do ovoga ni došlo, niti bi se moglo ovo uraditi, — i zato ja mislim da treba da izrazimo najveću zahvalnost Njegovom Veličanstvu Kralju Aleksandru (Buran aplauz i uzvici: Živeo!), Njegovom Veličanstvu Kralju Karolu (Buran aplauz i uzvici: Živeo!) i Gospodinu Pretsedniku Čehoslovačke Republike Masaryku (Uzvici: Živeo i pljeskanje).

Pretsednik dr. Ante Pavelić: Reč ima Ministar inostranih poslova g. Bogoljub Jevtić.

Ministar inostranih poslova Bogoljub Jevtić: Gospodo senatori, posle ovih interesantnih izlaganja g. izvestioca i posle iscrpnog izveštaja Odbora, slobodan sam da sa nekoliko reči propratim ovaj zakonski predlog.

Kraljevska vlada iznosi pred vas ovaj značajan međunarodni ugovor, koji zaseca duboko ne samo u sadašnji život naše Kraljevine, već opredeljuje

jasno i njenu budućnost u međunarodnim odnosima. Pakt o organizaciji Male antante ne pretstavlja samo organizovanu zajednicu sadašnjih interesa triju država, on određuje jednu političku organizaciju međunarodnog karaktera, jednu višu političku zajednicu, u cilju čuvanja ugovora o miru i pozitivnog delanja na sređivanju političkih i privrednih prilika. Ovih dvanaest članova Pakta jasno govore šta je u njemu, šta se njime hoće i čemu se teži. Ništa nema van toga.

U objektivnoj svetskoj javnosti, u merodavnim i miroljubivim krugovima, kod svih onih kojima je stalo da međunarodnim životom ne zavlada nered, ovaj Pakt je poznat kao plod dugogodišnjih zajedničkih napora i saradnje, i priznat kao ozbiljno jemstvo mira, koje Rumunija, Čehoslovačka i Jugoslavija, čvrsto udružene, lojalno pružaju međunarodnoj zajednici.

Kada smo raspravljali sadržinu ovog ugovora i ispitivali mogućnost dobrih odnosa sa drugim državama, utvrdili smo sa zadovoljstvom, da postoje velike mogućnosti saradnje Male antante, ponajpre sa svima njenim susedima. U tom pravcu ona će neumorno upravljati svoje napore, uvek gotova da pruži ruku za sporazum i razvijanje međunarodne zajednice. Hoteći iskreno mir, Mala antanta je bez predrasuda i bez isključivosti.

Uz ono što sam do sada imao čast reći o ovom Paktu, potrebno je osobeno ukazati, u nekoliko reči, na njegov značaj u unutrašnjoj i međunarodnoj privrednoj saradnji Male antante.

Jedna od glavnih odredaba našega Pakta jeste član 7., koji određuje stvaranje Privrednog saveta Male antante. Privredni savet je savetodavni organ Stalnog saveta; njegova je funkcija velika, a zadatak čitav jedan privredni i konstruktivni program Male antante. Sa uzdanjem gledamo u njenu značajnu budućnost naše grupe.

Pri potpisivanju Pakta, da odmah dodam, mi smo već doneli izvestan broj odluka privrednog i saobraćajnog karaktera. Na njihovom se izvodenju sada radi. Privredni savet će imati odmah da se ovim odlukama bavi i druge shodne odluke priprema u proučavanju svih mogućnosti u ovom pravcu.

Dosadašnji pokušaji država Male antante na sređivanju privrednih prilika, kako u međusobnim tako i u odnosima sa drugim državama, nisu dali zadovoljavajuće rezultate. Napori Male antante težiće da se razvije ne samo međusobna privredna saradnja, koja će biti u punom skladu sa interesima triju država, već i najtešnja saradnja sa svima državama, a naročito sa državama Srednje Evrope. Države Male antante žele politički i ekonomski mir i one će ga svom snagom braniti i na njemu raditi.

Gospodo senatori,

Podnoseći vam ovaj predlog o ozakonjenju Pakta o organizaciji Male antante, koji dosadašnje prijateljske i savezničke odnose naših triju zemalja podiže na stepen jedne moćne međunarodne zajednice, Kraljevska vlada vas moli da ga usvojite sa onim odobravanjem, koje njegov značaj zaslužuje. (Burno i dugotrajno odobravanje i aplauz).

Potpretsednik Jovan Altiparmaković: Reč ima senator g. Ivan Hribar.

Ivan Hribar: Gospodo senatori, posle svetskog rata zaredane su bile u međunarodnu politiku dve institucije prvovrstnog značenja. Prva je bila „Društvo naroda“, koja je nastala po inicijativi prezi-

denta Severoameričkih država Woodrova Wilsona, jednog između najplemenitijih muževa svih vremena i naroda. Druga od ovih institucija je Mala antanta, koja ima svoj postanak zahvaliti genijalnoj državničkoj koncepciji velikog prezidenta bratske nam Čehoslovačke Republike, preuzvišenog dr. Tomaša Masaryka.

Obema institucijama bilo je isto poticalo: da se očuva sa tolikim žrtvama i rekama prolivene čovečje krvi iskupljeni mir, bez koga čovečanstvo srne u neminovni ponor, u kojem će pored njega iščeznuti i sve velike kulturne tekovine našega veka.

Obe institucije iste su — i ako svaka svojim putem — k istomu svetlomu cilju: miru i radu. Kako potrebne su bile pokazala su stremljenja, koja su se brzo po zaključku mirovnih ugovora počela pojavljivati.

Poznato je, gospodo, da ima kako u zasebnom tako i u političkom životu mnogo zavisti. Ona je svojstvo, koje se je kao korov bohotno razrastlo po svima poljima čovečjeg života. Ne čudimo se dakle da su neki naši susedi, pa i susedi braće Čehoslovaka i Rumuna, čim su se posle izgubljenog rata počeli obazirati oko sebe i čim su videli kako lepo i udobno smo si počeli uređivati svoje domove, zapali ovome, čovečanstvu već od doba Kaina i Abela prirodnome svojstvu. Pošto pak je zavist zlo, koje se razrašta poput džungelskih lijana, treba je izpodsecati njene korene usuprot.

Ovu je zadaću vršila Mala antanta. Reći mogu da sa potpunim uspehom. Da je to kod nekih Lili-putanaca, koji se ali u bolnoj svojoj mašti postavljaju u Guliverovu pozu te si pripisuju njegovu veličinu i snagu, izazivalo neprijatne osećaje, je prirodno. To pak iz razloga, jer su usprkos svim auto-sugestijama o svojoj snazi i svojem značenju i usprkos tome da ih u tome potvrđuje ono inostranstvo, u kome se tako rado sve preterava, došli do poznaje, kako malomoćni su ipak.

Zavist, gospodo senatori, protiv Male antante ponarasti će. Iz nje je naime postala Paktom, kojemu ćemo danas sa oduševljenjem dati svoj pristanak, silom svoje nove organizacije u međunarodnim odnosima postala prava velesila. U osobito zadovoljstvo mora nama, gospodo senatori, biti, da je ova nova organizacija u Ženevi dogovorena bila baš pod predsedništvom našega vrlo poštovanog i prezaslužnog gospodina Ministra inostranih dela Boška Jevtića (Glasovi: Živeo!), kome puni zahvalnosti na polučćenim uspesima od srca čestitamo. (Burni pljesak).

A zašto se, gospodo senatori, imamo uzroka novomu Paktu osobito veseliti? Zato, jer se njime naše tri države i naša tri naroda postavljaju na tla realnog života, na tla ekonomske saradnje. Mala antanta biće dakle od sada velika zadruga sa trojicom jednakopravnih, bratskom ljubavi nadahnutih Gospodara, koji će se složno i u punoj saglasnosti starati o boljku, napretku i sigurnosti celine, kao što i o odbrani iste od svakog stranog posizanja na nju. Ona će po ovome stavu dakle biti neizmerno zamašnjim instrumentom mira.

Kolike važnosti je to, možemo razabrati iz reči bratske ljubavi k nama prožetog, sveopšte poštovanog i slavjenog Ministra inostranih dela Čehoslovačke Republike gospodina d-ra Eduarda Beneša. U pismu, koje sam od njega prekjuche primio, veli naime, mimo ostalog, glede ekonomske saradnje ovo: „Vaše živo zanimanje za ostvarenje i razvoj

Male antante, zanimanje svedoka i saradnika kod njenog poroda, raduje me i jest mi pobudom za nadaljni rad. Dakako ima i biće prepreka i to naročito na polju privrede, čiju važnost svim pravom naglašujete, dolazimo do otpora. Ali, ako će u našim trim državama biti dostatno krepke volje, razgleda oko sebe i spremnosti na trenutne žrtve za buduće koristi, ne dvojim, da će mogućna Mala antanta na posletku koristiti sebi i susedima.” (Burni pljesak).

Gospodo senatori, recimo si da će kod nas i u nama biti svega toga, što od nas dragi i ljubljani československi brat očekuje.

Gospodo senatori! U ovom je visokom skupu naš preuzvišeni Gospodin Ministar Boško Jevtić izrekao pre nedavna istorijsko znamenite reči: „Hladnu glavu, mirno srce, budno oko!” Da, gospodo, imajmo svi koji pripadamo velikoj obitelji jugoslovensko-čehoslovačko-rumunskoj uvek hladnu glavu, mirno srce i budno oko, pa će svako, ko bi bio drzak dovoljno, da nasrne na krepku tvrđavu čvrsto skupa povezane Male antante, od nje nazornim načinom dobiti poduku, kako uzaludan je njegov poduhvat. (Buran aplauz).

Gospodje senatorji, iz tega rezloga bom po utemeljitvi, ki sem jo podal v dosedanji svojih izvajanjih in prepričan, da ženevski pakt od 16 februarja t.l. pomeni zgodovinsko važen majnik v življenju naših treh tesno med seboj zvezanih držav, s polnim prepričanjem in srčnim veseljem zanj glasoval. (Buran ploskanje in pritrjevanje).

Potpredsednik dr. Fran Novak: Ima reč senator g. dr. Ivan Majstrović.

Dr. Ivan Majstrović: Gospodo senatori, Pakt o organizaciji Male antante, zaključen i potpisan u Ženevi 16 februara 1933 godine između Kraljevine Jugoslavije i Rumunije te Čehoslovačke Republike, odmah po njegovom objelodanjenju bio je pozdravljen iskrenim i jednodušnim oduševljenjem cjelokupnog našega naroda.

Prirodno je da je to iskreno i jednodušno oduševljenje celog naroda našlo odraza i kod njegovog ustavnog predstavništva te je Narodna skupština na svom redovnom sastanku dneva 1 marta 1933 jednoglasno primila odnosni predlog o ozakonjenju tog Pakta; red je sada na ovom Domu da o predlogu reši i svojim pristankom privedu ka konačnoj ustavnoj ratifikaciji predloženi Zakon.

Gospodo senatori,

Cjelokupna svijetska javnost podvukla je i naglasila iznimnu važnost Pakta o organizaciji Male antante kao prvoklasnog političkog događaja a prijateljski dio te javnosti označio ga kao jasnu manifestaciju uzajamnog povjerenja, a također — jer ko bi napao jednog, napao bi sve — sinatra ga garancijom mira i bezbednosti u Srednjoj i Balkanskoj Evropi, sjajnim primerom solidarnosti, koju pokazuju najmladi članovi evropske porodice, a u koji imale bi da se ugledaju i same velike sile. (Buran pljesak). Osobito je naglašeno da ovaj Pakt ne samo da nerazdvojno vezuje u jedan blok, i to za neograničeno trajanje tri države, koje predstavljaju 47 miliona stanovnika, već im brani da pojedinačno zaključče ugovore bez njihovog jednodušnog pristanka. Što više, u ovom Paktu predviđa se čak predstavništvo zajedničkih interesa triju zemalja putem delegacije jednog samo člana među njima, što se sa te strane može donekle smatrati kao „novum” u istoriji međunarodnih ugovora i odnosa.

Prirodno je da nisu izostali ni pojedini glasovi prigovora protiv ovoga Pakta te se je njegova organizacija dovdala u kauzalnu vezu sa glasinama o tajnim pregovorima o zaključenju talijansko-nemačko-madarskog revizionističkog saveza. Karakteristično je u tom pravcu i to, da je na sjednici fašističkog parlamenta u Rimu, kad je bilo na dnevnom redu pitanje poslanika Bačića o ženevskoj konvenciji Male antante i o englesko-francuskoj noti Austriji u hirtenberškoj aferi, državni potsekretar u Ministarstvu inostranih djela izjavio je, da tobože još nisu poznati uzroci i pravi ciljevi za kojima ide Pakt o organizaciji Male antante, stoga što nisu poznate sve klauzule istoga. Po njegovom mišljenju novim Paktom ponova su došli na površinu politički sistemi, koji su u suprotnosti sa duhom i principima Društva naroda te mora da budu veoma teški uzroci koji do sad nisu poznati, da su se tri države Male antante odrekle čak i jednog djela svog suvereniteta.

Gospodo senatori, neobično jasno izložene pretpostavke u preambilu Pakta o organizaciji Male antante, po kojima isti teži za pojačanjem privrednih veza sa svima državama bez razlike, naročito sa državama Male antante za očuvanje mira u svim prilikama, za omogućenje evolucije ka definitivnoj stabilizaciji prilika u Srednjoj Evropi i za jamčenjem poštivanja zajedničkih interesa triju zemalja te za izgradnju organske i stalne osnovice prijateljskim i savezničkim odnosima koji već od preko jednog decenija faktično postoje između triju država Male antante, — te pretpostavke, u savezu sa demantijem o postojanju kojih bilo tajnih klauzula, pobijaju dovoljno sve zamjerke i sumnjičenja, koji se s koje bilo strane podižu protivu ovoga Pakta, pogotovo ako ti prigovori i sumnjičenja potiču od uglavljenih aktera hirtenberške afere o kojoj još nitko nije imao odvažnosti da utvrdi, da se je odigrala u duhu i po principima Društva naroda. (Odobranje).

Osim jasnih ciljeva kategorično pobrojanih u preambilu Pakta, osim demantija o postojanju kako-vih tajnih klauzula, po kojima bi ovaj Pakt došao u opreku sa duhom i principima Društva naroda; osim utanačenja u članu 10 Pakta, kojim zajednička politika Male antante ima biti prožeta opštim načelima sadržanim u svim velikim međunarodnim aktima poratne politike, kao što su Pakt Društva naroda, Pariski pakt, Opšti pakt arbitraže, eventualne konvencije o razoružanju i paktovi Lokarna — osim ovih svih formalnih momenata postoji još jedna jaka činjenica, koja najočitije dokumentuje pravi cilj Pakta o organizaciji Male antante u pravcu njenog stanovišta prema duhu i principima Društva naroda, a to je istorija postanka, razvitka i dosadašnjeg djelovanja Male antante.

Po zaključku mirovnih ugovora, Čehoslovačka Republika, Kraljevina Rumunija i Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, danas Kraljevina Jugoslavija, kao države nasljednice, uvideše odmah zajednički interes da pojedinačnim ugovorima stvore jednu miroljubivu i konstruktivnu zajednicu, koja će po uzajamnom povjerenju i svijesti svoje miroljubive uloge i misije u Evropi uopšte, a u Srednjoj Evropi napose, uspješno moći da pripomogne u međunarodnoj saradnji za obnovu Evrope u ekonomskom i političkom pravcu. Za dvanaest godina svog opstanka Mala antanta uspješno je i lojalno pri svom zadatku ustrajala, a da njenim radom za ove prve istorijske periode njenog života nije se nikada ogrešila o mir ni poka-

zala nikakovu agresivnost bilo prama kome. Osnivajući svoje legitimne aspiracije i principe u svojim međunarodnim odnosima na neprikosnovenosti mirovnih ugovora, ona je trajno i lojalno stupala određenom stazom, pak i onda kad je ustrajala u svom savezništvu samo sa onim, kojima je kao i njoj ostao tud svaki imperijalistički i ultranacionalistički violitet, rešena da s njima i dalje saraduje, pak i sa svima onim, koji, kao i ona sama i njeni saveznici, stoje na nepokolebivom principu, da mirovne ugovore, koje su svojom krvi potpisali milioni heroja, može da revidira jedino život, a ne nasilje i sveti egoizam. (Odobranje i glasovi: Tako je!). Na obranu tog principa Mala antanta već po prirodnom pravu i dužnosti spremna je i odlučna da založi sve svoje moralne i materijalne sile, ne priznajući pri tome prava onim, kojim su i do sada janjci mutili vodu, da njenu svetu dužnost samoobrane nazivlju agresivnosti.

Svi dosad istaknuti momenti koji u glavnom dolaze u obzir pri rasuđivanju o predmetu našeg današnjeg raspravljanja, mora da nas dovedu do ubjedenja, kao što su doveli i drugi Dom Narodnog predstavništva, da je Mala antanta pristupajući organizovanju nazočnog Pakta imala za cilj s jedne strane da privredne interese triju naroda koordinira, a na polju spoljne politike da zajedničke interese i slije i spoji u jednu organsku cjelinu. Privredna i politička saradnja triju država imati će nedvojbeno za posledicu poboljšanje odnosa među državama u Srednjoj Evropi, te je valjda u toj ovim Paktom organizovanoj privrednoj i političkoj saradnji sudbonosni zametak one akcije, povedene od onih, koji su u jednoj sveevropskoj organizaciji uvidali jedini spas evropske civilizacije i današnjeg ljudskog poretka. Na ove nade ovlaštaju i riječi našeg Ministra inostranih djela, kojim je naglasio, da, prožeta sviješću o stvarnosti i širokih vidika, grupa Male antante nije isključiva i zatvorena u samu sebe. Njena je težnja konsolidacija i napredak, a njena metoda međunarodna saradnja.

Gospodo senatori, ne može se ustvrditi da su u našoj državi prebrodne sve teškoće i prepreke, koje su inače doživljeli i preživjeli svi narodi pri procesu svog duševnog ujedinjenja te neminovne potrebe i trvenja, koji su sa tim procesom spojeni. Ali ti potresi nisu nas nikad spriječili da, tačno lučec ciljeve naše unutarnje od naše spoljne politike, ne ostanemo svi bez razlike na jednoj liniji i na jednoj fronti prema vanjskom svijetu i to prama prijateljima i neprijateljima naše zajedničke države. (Odobranje). Na toj liniji i na toj fronti stojimo nepokolebivo i danas, svi bez razlike u uvjerenju da Pakt o organizaciji Male antante znači znamenitu tekovinu, po kojoj naša država u privrednom i političkom pravcu ima da ojača te je on instrument učvršćenja velike međunarodne formacije i konsolidacije u zaštiti interesa triju podunavskih zemalja kako u njihovim međusobnim odnosima, tako i u njenim odnosima kao cijelini i pojedinačno prema ostalom svijetu.

Našu bezuvjetnu solidarnost i identičnost vidika prama pitanjima vanjske politike, pri kojim ne poznajemo niti priznajemo plemenskih, već jedino državne granice, mi ćemo Hrvati, članovi ovoga Doma i Kluba većine, da još jednom dokumentujemo jednostupnim glasanjem za ovaj Zakon u uvjerenju među ostalim da će akt, kao što je Pakt o organizaciji

Male antante te i u budućim aktima naše spoljne politike, najviše doprinijeti u izgladenju naših unutarnjih prilika, jer moćnu jaku državu Jugoslaviju prama vanjskim njenim prijateljima i neprijateljima, kao što je svi bez razlike želimo, moguće je zamisliti jedino u svojim unutrašnjim prilikama sredenu i složnu Kraljevinu Jugoslaviju.

Izjavljujem da ću glasati za predlog Odbora.

Predsjednik dr. Ante Pavelić: Ima reč senator g. dr. Mažuranić.

Dr. Želimir Mažuranić: Gospodine predsjedniče, gospodo senatori, zakonski predlog koji čini predmet današnje naše diskusije po svom značenju, u prvom redu je vanjsko-politički. On i nije drugo nego li zakonjenje jednog već stvorenog internacionalnog ugovora, jednog Pakta o prijateljstvu, o alijansi, ili da rabim sam izraz zakonskoga predloga o Antanti. Svi mi znamo, gospodo, da je vazda bilo u svetu i da imade i danas i takvih internacionalnih ugovora koji su po prirodi svojoj efemerni. Imade ih, dapače, i takvih koje bismo mogli nazvati sasvim adekvatnim izrazom »prigodno udruženje država«, jer su stvoreni za sasvim specijalnu, efemernu jednu svrhu. U suprot ali ima u svetu i trajnih prijateljstava između država i naroda. Imade ih i takvih koji su zasnovani na dubokim osnovicama narodne duše, koji su zasnovani na večnim zakonima istorije, koji se u jednu ruku regulišu sa objektivnim preduslovima: i geografskim položajem i ekonomskim interesima, ali istodobno i sa isto tako važnim preduslovima psihološkog prijateljstva i etničke srodnosti.

Gospodo moja, Mala antanta nije novorodenče, ona nije novum, ona gleda na prošlost od više od jedne decenije. Njezini su začeci, kao što je ispravno rekao g. izvestilac, davno ležali u prošlosti od nekih 40—50 godina. Ali njezin zametak sasvim se jasno vidi već u onom defanzivnom ugovoru koji je naša država sklopila sa bratskim čehoslovačkim narodom koji je takode ogranak velikog slovenskog stabla. Iza toga sledio je ne za dugo i defanzivni ugovor sa prijateljskom Rumunijom, i tu je zapravo Mala antanta bila već stvorena. A i naše države nisu mnogo starije. U današnjoj njihovoj konfiguraciji za sve te tri države koje sačinjavaju Malu antantu može se reći da datiraju od mirovnih ugovora. Nego, gospodo, ima još jedna koincidencija, ima još jedna istovremenost koja nam daje povoda da se malo zamislimo i zastanemo. Nije velika razlika u času kada je nastala Mala antanta i u času kada je stvorena ona gorostasna organizacija koju svi poznajemo pod imenom „Društvo naroda“. Karakteristična je ta istovremenost radi toga jer je daleko od onoga što vele protivnici Male antante da je ona suprotna duhu Društva naroda. Nasuprot istina je da su dobronamerni stvaratelji Društva naroda izrično predvideli — znajući strahovitu veličinu njihove zadaće — i uzakonili u Paktu Društva naroda ovakve ugovore baš kao što je ta Mala antanta pod imenom „regionalni ugovori“. Zanimljiva je ova istovremenost i s toga glедиšta, jer i Mala antanta i Društvo naroda ima iza sebe istu strašnu deceniju ljudske istorije, kojoj jedva da ima para. Zanimljiva je ova istovremenost i radi toga, jer i ako ne može Mala antanta po veličini njene zadaće da se usporedi sa ogromnim organizmom Društva naroda, to ipak vidimo da su oba prošla i preturila iste razorne sile, iste neprijatelje, kao što je ispravno rekao g. izvestilac, i silu ironije i sarkazme i intrige. No danas, kada se, nažalost, gorostasna ple-

ća Društva naroda savijaju pod teškim bremenom događaja i sudbonosnih peripetija u svetu; danas Mala antanta stoji uspravno, gleda vedra oka u budućnost, svesna svoje teške zadaće, ali svesna i sila kojima raspolaže. I neka mi bude dopušteno da izrazim želju da ova strahovita vremena predu bez štete za Društvo naroda, i neka mi bude dopušteno da izrečem misao, koja je u isti čas i konstatacija jedne činjenice, a i izraz moje vruće želje: Mi svi ovde zajedno nismo kadri da označimo konačne rezultate i doseg rezultata Male antante. Mi znamo samo to da će tek buduća pokoljenja u budućim stolicima moći da ih tačno označe. Nego, gospodo, nije jedino ovo vanjsko-političko značenje Pakta Male antante, koje je od važnosti. Ima tu i unutrašnji faktor, koji će znatno djelovati na naš ekonomski život. Nama je osobito drago što je Pakt Male antante predvidio izričito, da se osniva organizacija, koja će imati da koordiniše ekonomske interese ovih triju država. Mi se nadamo da će Vlada znati uporediti naše interese, čuvajući njihovu legitimnost, i spojiti ih sa interesima bratske Čehoslovačke i prijateljske nam Rumunije.

Narodni klub, u čije ime imam čast govoriti sa ove govornice, ima sasvim neodvisno svoje mišljenje o radu Vlade; tim više sa zadovoljstvom mogu reći, da u ovom potezu naše vanjske politike vidimo zdrav, jak i ispravan korak dobroj budućnosti naše domovine i našeg naroda. Narodni klub će glasati za taj predlog. (Burno i oduševljeno odobravanje).

Predsjednik dr. Ante Pavelić: Reč ima senator g. dr. Frangeš.

Dr. Oton Frangeš: Državnički akt, koji je tako radosno odjeknuo u čitavoj našoj domovini kao i u savezničkim državama Rumuniji i Čehoslovačkoj, odličnim državničkim mudrim ekspozeom gospodina Ministra inostranih poslala te govornika gospodina izvestitelja i ostale gospode predgovornika dovoljno je osvijetljen u svojoj političkoj dalekosežnosti, u svojoj miroljubivoj tendenciji i u svojoj evolucionističkoj težnji za definitivnom stabilizacijom prilika u srednjoj Evropi. Držim, međutim, da bi značilo propustiti jedan historijski momenat, kada se ovom prilikom ne bi poblizje osvijetlili i ekonomski momenti ovoga značajnoga novoga saveza, koji su u tekstu Pakta naročito istaknuti u čl. 6 i čl. 7. — Čl. 6 ističe da će i za „svaki privredni sporazum, koji povlači važne političke posledice, biti od sada potreban jednoglasni pristanak vijeća Male antante“. Po čl. 7 pak se „ustanovljuje Privredno vijeće država Male antante radi postepenog koordiniranja privrednih interesa triju država Male antante, bilo između njih, bilo u njihovim odnosima sa trećim državama“. Prama tome se zamišlja igradivanje ekonomskih interesa Male antante u dva smjera: jedan u povezivanju triju država među sobom, i drugi vezivanjem sa državama izvan Male antante.

Prvi smjer bio je već i dosada predmetom žive brige odgovornih vlada, jer je očito, da se učvršćenju i populariziranju političkih veza najbolje može poslužiti, ako se podgrade sa obostrano zadovoljujućim materijalnim vezama. Ne mislimo tajiti da ovo podgradivanje nije išlo posve lahko; trebalo je razbijati s jedne i s druge strane neke predrasude, neke bojazni, ali doslednim nastojanjima i s jedne i s druge strane uspjelo se je da smo danas izmjenu dobara i trgovinske bilanse naših zemalja doveli u prilično ravnotežje. Dok smo još prije pet godina uvozili iz Če-

hoslovačke tri puta toliko koliko smo onamo izvozili, danas su se uvoz i izvoz gotovo posvema izravnali. Isto je i u relaciji prema Rumunskoj, koja imade gotovo posve jednaku privrednu strukturu kao i naša domovina. Baš ova potonja okolnost zajamčuje, da će se privredno područje Male antante u velikoj mjeri i dalje međusobno nadopunjavati i pomagati se u privrednom prosperitetu, jer su mogućnosti ekvibriranja međusobne izmjene dobara mnogo veće nego su u drugim ekonomskim vezama, n.p.r. baltičkih država sjeverne Evrope ili učesnica sporazuma u Ouchy-u. Nu, kao što je prema postojećemu ugovoru između Sjedinjenih Država Sjeverne Amerike i Kanade uglavljeno, da ove dvije države, koje su si po zajedništvu granica svojih, po svojoj privrednoj strukturi i po dosadanjim relacijama bliže nego prema kome u ostalome svijetu, — ne mogu dozvoliti proširenja pogodovnosti, koje si međusobno pružaju, na treće države, t. j. kao što ove dvije države isključuju za svoje međusobne trgovinske odnose klauzulu najvećega povlašćenja, pa kao što to isto čini i velik broj država Srednje i Južne Amerike međusobno i u odnose prema trećim državama, te kao što konačno Britanska Imperija po Otavskome sporazumu i relaciji prema dominionima i kolonijama otstupa od te klauzule, — tako će se i za Malu antantu po njezinom novoj strukturi možda **nametnuti potreba, da traži toliko otstupanje od klauzule najvećega povlašćenja za njezin zajednički teritorij**, koliko je neophodno potrebno za polučivanje ekonomskih ciljeva. Time se ne bi dirali osnovni principi zaključaka II međunarodne privredne konferencije u Ženevi od novembra 1930, kao ni oni, konferencije u Štrezi od septembra 1932, koji žele očuvati načelnu valjanost klauzule najvećega povlašćenja, — a nikako se ne bi trebalo prelaziti preko granica već uobičajenih metoda kontingentiranja, kompenzacija i sličnih postupaka, kojima se reguliše izmjena dobara u međunarodnom saobraćaju.

Time dolazimo do drugoga principa, kojega obuhvaća ustanova čl. 6 Pakta Male antante, a to je odnos prema trećim državama u ekonomskim pitanjima. Moglo bi se pomišljati da će stega, koje taj član određuje, smetati izgrađivanju ekonomskih veza sa trećim državama i prema tome ekonomskoj konsolidaciji Srednje Evrope. Takovo mišljenje bilo bi neispravno. Davno je već ustaljeno uvjerenje, da se Srednja Evropa ne može povezivati jednim jedinim aktom, jednim multilateralnim ugovorom, gde bi na jednoj strani stajale agrarne države, izvoznice sirovina, a na drugoj industrijalne, izvoznice finalnih industrijskih produkata. Povezivanje država Srednje Evrope može da se provede samo bilateralnim, recipročnim preferencijalnim ugovorima od jedne države k drugoj. Taj put ostavlja Pakt Male antante toliko slobodan, te samo za takove ugovore privrednoga značaja, **koji povlače važne političke posledice**, traži jednoglasni pristanak vijeća Male antante. Nesumnjivo je da svaki ugovor privrednoga značaja imade i političku svoju stranu, nu Pakt izričito ističe, da su jednoglasnom zaključku vijeća Male antante pridržani samo ugovori eminentno političkoga značaja, pak je tako dana dovoljna sloboda svakoj od država učesnica da nastoji svoje ekonomske veze izgrađivati po vlastitoj potrebi sa trećim državama. Ovo je naročito potrebno iz razloga, jer svaka od država Male antante imade sa svojim neposrednim i daljim susjedima naročite veze, koje njih same interesuju, a nisu

naročitoga političkoga značaja. Mi te veze vrlo cijenimo i želili bismo ih dalje izgrađivati u obostranom interesu. Mi vrlo dobro znademo, da Čehoslovačka sama za sebe nije u stanju da apsorbira sve suviške produkcije Jugoslavije i Rumunjske, te da smo po današnjim našim trgovačkim vezama upućeni dalje na tržište Italije, Njemačke, Austrije, Švicarske itd. Mi smo svakom prilikom naglašavali našu pripravnost za svaku uslugu davati protuusluge, i u vidu tih protuusluga mi smo čitavu našu privrednu politiku udešavali. Nismo pošli putem autarkije, ograničili smo se svojevolumno na preradivanje naših vlastitih sirovina u industrijama poljoprivrede, šumarstva i rudarstva; ne imademo razloga da otstupamo od ove dosadašnje naše smjernice privredne naše politike, dok god smijemo računati na sklonost naših partnera, da s nama sklapaju recipročne preferencijalne ugovore, koji će osigurati potpunu izjednačenost interesa jedne i druge strane. Nu ako bismo mi proti očekivanju morali doći do uvjerenja, da ovakova sklonost ne postoji, ako bismo morali doći do spoznaje, da naše najvažnije proizvode ne možemo koristonosno plasirati u Srednjoj i Zapadnoj Evropi, onda bismo mi to primili za sebe kao **našu sudbinu** koja nam je nametnuta i u kojoj ćemo se snaći. Za naše proizvode postoje i druga tržišta u našem dohvat, nego sam Zapad, a to je Istok. Ovo nije jedna fraza a niti grožnja, nego gola činjenica, koju mi sa punom odgovornosti na njezinu realnu opstojnost ovdje iznosimo, a i u svjesti toga, da bi ovakova preorientacija bila skopčana sa velikim žrtvama i poteškoćama. Ali te poteškoće i žrtve neće biti nesnošljive za narode, kojima je još u živoj uspomeni lagodnost života u doba kada još nisu bili napustili patriarhalno, naturalno gospodarenje i predali se novčanome i kreditnome sa svim posljedicama, koje danas tako bolno osjećamo. Ti narodi, ako se prepuste svojim osobinama, njihovim etičkim i moralnim kvalitetima, ubrzo će opet odbaciti ono što je nenaravnim procesom njima nakalamljeno u duhovnome i materijalnome pogledu. Oni će otcepljenjem od Zapada materijalno samo moći dobiti, jer će moći nesmetano izgraditi autarkijski svoju industriju svake vrsti, pa bilo to samo u okviru Male antante; oni će svoj izvoz prema Istoku učiniti neovisnim od izmjene raznih drugih dobara, kakove do sada moraju uzimati od zapadnih naroda; njihove bi trgovačke bilanse pretstajale čist aktivum, njihovo pomorstvo i trgovina bi oživeli i emancipirali bi se od dosadanjih podredenosti. — Duhovno pako ovi će se narodi sjetiti svoje narodne osebnosti, oni će se u tome slučaju udaljavati od Zapada sve dalje i dalje, pak bi konačno moglo doći do jednoga procesa razvitka, koji bi u mnogome mogao ličiti na proces otcepljena istočnoga od zapadnoga rimskoga carstva.

To bi bilo sa stanovišta jedinstvenosti kulture Zapada sigurno za žaljenje, a sa stanovišta materijalnih interesa možda jednako bolno za zapadne države kao i za države Male antante, jer ne smijemo zaboraviti, da Evropa na svim kontinentima gubi svoja stara tržišta, osim možda u Centralnoj Africi; da je ona sve više upućena na sebe samu, a naročito na dunavski bazen, u kojemu samo treba osjegurati primjernu cijenu agrarnim produktima, a da se dobije ogromno tržište progresivno rastuće konzumne snage. Pakt Male antante potpuno uvažava historijsku odgovornost savezničkih država za održavanje materijalne i duhovne kulture Evrope i stvara kautele koje

izgledaju vrlo korisne za ostvarenje ekonomskih podloga za ovo održavanje. Možemo si čestitati, što je ovaj Pakt ove sve mogućnosti shvatio sa tako visokoga horizonta i da o njima vodi tako obazrivo račun. Držim da smijemo biti optimiste i nadati se, da će se nastojanja Male antante i u ekonomskome pogledu ispravno shvatiti, pak da će tako njezin Pakt biti ishodište jednoga konstruktivnoga procesa konsolidacije Srednje Evrope. (Aplauz).

Pretsednik dr. Ante Pavelić: Reč ima senator g. dr. Ivković.

Dr. Momčilo Ivković: Pred nas, pred Senat Kraljevine Jugoslavije danas je iznet na rešavanje i prijem jedan od nesumnjivo najvećih i najkrupnijih političkih akata naše posleratne spoljne politike. Iznet je prijateljski sporazum, **Pakt Država Male antante:** bliske nam po vekovnom neposrednom susedstvu i većnom dodiru naših naroda Kraljevine Rumunije, bratske nam i bliske srcu Čehoslovačke Republike i naše Države Kraljevine Jugoslavije. Sporazum, čija je osnovna tendencija u političkom pogledu ne samo čuvanje i održavanje mira, no i iskreno pomaganje velikih napora i usrdnih staranja plemenitog francuskog naroda rukovodenog idejama i mislima nemurnog Brijana: da se očuva mir i da se poštuju mirovni ugovori; ugovori, po kojima ima da se očuvaju ratom stečene i krvlju iskupljene slobode pojedinih naroda — naročito malih — te da se pomoću mirnih rešenja i paktova održi potpuni integritet i nepovredivost granica njihovih nacionalnih država. Jednom reči, da sva tri naša naroda čija je ukupna brojnost za respektovanje, imaju ovim paktom u spoljnoj politici u prvome redu, da služe miru i pomažu miran razvoj političkih događaja — mirnoj raspravi političkih sukoba među pojedinim narodima i državama, a samo u slučaju ugroženosti ma kojega od naša tri naroda, da se zajednički rame uz rame bore, da se očuva sloboda i nepovredivost granica naših triju nacionalnih država. — Tako ja, gospodo senatori, shvatam i razumem političku suštinu i značaj ovoga Pakta i po samome tekstu sporazuma, koji je pred nama, a i iz konciznih, ali preciznih i veoma jasnih objašnjenja u govoru našega G. Ministra inostranih dela 1 marta o. g. u Narodnoj skupštini.

A u pogledu naših unutrašnjih, međusobnih odnosa i politike ovaj Pakt ima da služi u prvom redu privrednim i ekonomskim pitanjima, da bi uzajamnim pomaganjem olakšali težak i mučan položaj naših naroda, u koji su zapali blagodarēći ovoj opštoj privrednoj krizi i novčanoj depresiji, koja danas davi i muči sve narode pa mislim, da se neću mnogo prevariti — ako se uopšte varam — kad rečem i ceo svet.

To je u glavnom osnovna suština i sadržina ovoga prijateljskoga sporazuma naša tri naroda, koja su se prolivanjem krvi na bojnim poljima zajedničkih prijatelja za slobodu svoju i svojih sunarodnika zblížila i u toku rata oružjem u tolikoj meri zbratila, da možemo bez preterivanja reći: Naša tri bliska i bratska naroda. Moje je uverenje, da se samo tome psihičkom i duševnom zblíženju u onim teškim i mučnim časovima zajedničkih ratnih iskušenja i ima u prvom redu blagodariti, što je do ovoga velikoga i značajnoga čina došlo. A blagoskloni i iskreni prijateljski odnos prema ovome našem sporazumu od strane moćne, velike i plemenite saveznice Francuske, koja nas za vreme rata ni u najtežim momentima nije napuštala — samo je, verovatno, dao još više podsticaja, još više ubrzao privodenje kraju ovoga

divnoga čina. Toliko je možda bio njen uticaj i to u dubokoj veri, da ovaj pakt ima da služi i da će služiti samo čuvanju i održavanju mira, a daleko od svake agresivnosti, daleko od svega onoga, što bi u tome hteli da vide i da nam podmetnu oni, koji neće mirnu i miroljubivu politiku, no se zanose idejama, koje treba ponovo da izazovu strahovita krvoprolića i svojih i tuđih naroda — krvoprolića možda do uništenja, do istrebljenja čitavih nacija.

Tako ja, gospodo kolege, razumem i shvatam suštinu i tendenciju ovoga sporazuma i njegovog postanka, a sada mi dopustite, da pred vas iznesem nekoliko svoja opažanja, a na osnovu njih i nekoliko svojih refleksija i želja o svemu tome.

I kada se nad Evropom i nad njenim političkim horizontom ne bi gomilali sve više i više mračni i tamni oblaci puni elektriciteta i grada, koji sa jedne strane evo već godinama sve više i više unose nemir i nespokojstvo u dušu mirnih građana, iskrenih pobornika mira i mirnoga života i rada, te time im ubijaju veru u miran razvitak političkih događaja i mirno rešavanje posle rata stvorenih socijalnih problema putem evolucije;

i kada pak s druge strane ne bi ekzaltirane i nemirne duhove revolucionisali do ratne psihoze i navodili ne samo pojedince, no čitave mase pojedinih naroda doneverovatnih i vratolomnih političkih skokova i kombinacija;

i kada te kombinacije, ne bi ne samo ugrožavale mir, no usavršavanjem do potpune bezdušnosti »novih tehničkih sredstava za borbu«, ne bi trebale da uništavaju ne samo borce i protivnike, no i nekrive i nedužne u dubokim i dalekim pozadinama: da unište nevine i žene i decu, stare i nemoćne i za borbu nesposobne, — jednom reči: »da u ime nauke, kulture i visoke civilizacije XX veka« unište čitave narode;

i kada ne bi pretile da unište čak čitavu ovu epohu u kulturi čovečanstva, epohu Hrišćanske demokratije, zasnovanu i zamišljenu njenim tvorcem i učiteljem na ljubavi među bližnjima;

i kada se u privrednom, ekonomskom i socijalnom životu celoga sveta ne bi ovako talasalo i kada se tegobe života i opstanka i pojedinaca i masa svakom godinom — a u poslednje vreme gotovo i svakim danom — ne bi sve više pogoršavale, te borba za opstanak — naročito pojačavanjem ogromnih masa, koje blagodarēći usavršavanju tehnike, ostaju sve više bez posla —, ne bi svakim danom postajala sve okrutija i svirepija, da je već u mnogim zemljama počela ugrožavati ne samo pojedince već i opšti javni poredak, ubijajući veru u mogućnost, da se stvari poprave;

i kada takva situacija ne bi kao nevidljiva opasna zaraza trovala dušu čovečiju i rušila u njoj sve njene lepe osobine, — budeći u čoveku onaj duboko skriveni, atavistički, zverski instikt;

i kada, gospodo senatori, pored ovih opažanja i saznanja ne bi se tamo na dalekom Istoku narodi — koji u Ženevi zasedavaju u Društvu naroda ili su bar do poslednjih dana sedeli oratorstvovali o pacifikaciji sveta i mirnom rešavanju međunarodnih sporova, — ne bi u isto vreme ognjem i mačem međusobno istrebljavali i uništavali, i ikada i još vazdan tome sličnih mračnih i strašnih perturbacija ne bi dogadalo u celom svetu, a oko nas ne bi se plele zamke, koje ne samo ugrožavaju naše spokojstvo i ne daju mogućnosti da mirno radimo i sredujemo sebe

i svoje stvari u ovoj teškoj i preteškoj opštoj krizi; krizi, koja goni ne samo pojedince, već čitave narode i države, da se bore za svoj ekonomski opstanak, za samoodržanje.

Pa čak i kada svega ovoga u ovoj i ovakvoj strasnoj i vrtoglavoj sadašnjici ne bi bilo; kada bi pred nama i pred našim očima bila ona nekadanja u prošlosti mirna i sredena situacija Evrope, u kojoj se svaki narod i svaka država starala o sebi, o svome blagostanju i svome usavršavanju i tada — i tada bi, duboko verujem u to, gospodo kolege, ne samo svaki od nas, no i svaki istinski kulturan čovek u svojoj duši pozdravio i morao pozdraviti ovaj napor triju prijateljskih naroda, da sve svoje interese i u političkom i u ekonomskom pogledu dovedu u sklad, da pred celim svetom predstavljaju jednu solidnu čvrstu zajednicu, koja ima da služi u prvom redu čuvanju opšteg mira, a samo u slučaju ugroženosti ma koje od njih jednu čvrstu odbranbenu celinu.

Sa toga i ja iskreno i od duše pozdravljam ovaj zajednički napor, čestitam uspeh i od srca blagodaram svoj gospodi, koja su na ovom poslu radila i saradivala, jer tvrdo i nepokolebljivo verujem, da ćemo mi ovim postignutim sporazumom, ovim Paktom ne samo mnogo dobiti u političkom pogledu u odbrani naših prava, naših teškom mukom i mnogom krvlju stečenih nacionalnih sloboda, no ćemo daljim, verujem, mudrim i dobro promišljenim zajedničkim radom na privrednom i ekonomskom polju, na uzajamnoj razmeni naših zemaljskih proizvoda i bogatstava uspeti u ovim teškim i mučnim danima opšte krize, da istu mnogo lakše i sa mnogo manje potresa podnesemo, pa verujem, i mnogo pre i brže iz iste se izvučemo i izademo. Jer se naš uzajamni potrošački kontingent utrostručava, a pametnom raspodelom razmene dobara njegovo izvođenje i ostvarenje ne samo olakšava, no i efikasno pojačava.

Pa ipak, gospodo senatori, kraj sve iskrene radosti, kojom je sve moje unutarne ja u ovom momentu ispunjeno, — ja ipak, oprostite mi iskrenost, moram da priznam pred vama, da ima ipak nešto, što mi i u ovom momentu ne da, da budem potpuno zadovoljan. Nešto mi ipak nedostaje, da bi moje zadovoljstvo bilo ravno veri, potpunoj veri, koja bi odagnala od mene potpuno i daleko sva ona mračna opažanja, koja svi mi ne samo osećamo u dušama svojim, no i jasno vidimo očima svojim; a kojima je bio ispunjen prvi mračni deo mog govora.

Htelo bi mi se da vidim u našoj zajednici, na tome zajedničkom poslu okupljene i narode našeg velikog slavenskog stabla. U prvom redu bratski nam poljski narod tu. Slava Bogu, on je živ, zdrav, sada slobodan i napredan, koji se neverovatno brzo i samostalno razvija, što moram sa naročitim zadovoljstvom da podvučem, jer sam se sâm u to lično već u nekoliko mahova posle rata svojim očima uverio, — i to razvija u pozitivnom, konstruktivno-nacionalnom pravcu svoju vrstu ljudske radinosti: umne i tehničke. Mislite na ovo, ne smem da zaboravim i gubim iz vida, da bi ovo — i na slučaj ugrožavanja naših nacionalnih integriteta i na slučaj ekonomskog, zajedničkog rada i razmene dobara — bila jedna velika i krupna cifra, jer Poljska Republika broji 33,000,000 stanovnika.

Neka mi se ne zameri, ako u ovom momentu ne mogu da se otmem još jednoj želji: da zajednički rad Stalnog Saveta, predviđenog Paktom, da takve

plodove i stvori takvu privlačnu politiku i ekonomsku atmosferu, koja bi bila primamljiva i privlačna i za neprijatelje, koji su sa nama u neprekidnom susedskom kontaktu. Ne mislim da bi ih trebalo zvati ili moliti, ali bi se iskreno radovao, ako bi uspeli da stvorimo tako privlačnu atmosferu, da oni sami uvide i oseću, da bi u toj uvećanoj i proširenoj ekonomskoj — a verujem, da bi ubrzo za ekonomskom sledovala i politička, — susedskoj zajednici oni videli interes i dobro za sebe i svoje narode u ovim teškim i mučnim vremenima.

Ali, ja nisam diplomata i ne želim da dajem savete i da učim iskusnije i vičnije tome poslu, no što sam ja. Ja sam samo smatrao, da u ovom svečanom momentu, prilikom pretresa ovoga velikog akta, iznesem pred gospodu ministre i pred vas gospodo kolege, svoje misli i svoje želje.

A da bih vas, gospodo kolege, uverio, koliko duboko ja ovaj Pakt smatram za veliki čin, za jedan od najvećih događaja u našem državnom i političkom životu posle završetka rata i posle ujedinjenja i osnivanja naše zajedničke otadžbine, zajedničke majke, zajedničkog stabla svih triju grana našeg istokrvnog i nerazdeljivog naroda, — ja sam slobodan zamoliti Gospodina Predsednika Senata, da Vam predloži, a Vas, gospodo senatori, zamoliti, da taj predlog prihvatite: da u ovom ovako važnom i svečanom momentu otstupimo i od propisa našeg Poslovnika i od uobičajene prakse poimeničnog glasanja, i da sa iskrenim i žarkim oduševljenjem aklamacijom prihvatimo i primimo predloženi nam Pakt. (Buran aplauz i dugotrajno odobravanje).

Predsednik dr. Ante Pavelić: Pošto je lista govornika iscrpena, ja bih zamolio Senat za ovlašćenje da za ovaj slučaj, da bismo obeležili ovaj značajan istorijski čas, kada Senat prima Pakt Male antante, otstupimo od Poslovnika, pa da ovaj zakonski predlog primimo bez poimeničnog glasanja — aklamacijom. (Sva gospoda senatori jednoglasno prihvataju uz dugotrajno burno pljeskanje).

Objavljujem da je zakonski predlog o Paktu o organizaciji Male antante primljen jednoglasno i aklamacijom.

Gospodo senatori, pošto je time iscrpen dnevni red današnje sednice, a pre nego što istu zaključim, slobodan sam umoliti Vas za ovlašćenje, da brzojavno pozdravimo Senat Čehoslovačke Republike i Kraljevine Rumunije. (Živo odobravanje).

Kao što Vam je poznato, gospodo senatori, u toku ovoga meseca Narodno predstavništvo ima da donese budžet za godinu 1933/34. Očekujem da će Narodna skupština uputiti budžet Senatu odmah posle 20 ovoga meseca, pa Vas molim, u cilju ubrzanja rada, da mi odobrite da mogu, odmah po prijemu, budžet uputiti Finansijskom odboru i ostaviti mu potreban rok u kome će biti dužan podneti Senatu svoj izveštaj. Ovlašćuje li me Senat da ovako postupim? (Odziv: Ovlašćuje!). Objavljujem da je Senat ovaj moj predlog prihvatio.

Ja ću, gospodo, sa Vašim pristankom današnju sednicu zaključiti, a iduću ću zakazati pismenim putem sa ovim dnevnim redom:

Pretres izveštaja Finansijskog odbora o predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa Finansijskim zakonom za budžetsku 1933/34 godinu.

Prima li Senat predloženi dnevni red? (Prima). Pošto Senat prima, to današnju sednicu zaključujem. Sednica je zaključena u 19,15 časova.

P R I L O Z I

NARODNA SKUPŠTINA
Kraljevine Jugoslavije
Br. 14486
1 marta 1933 god.
u Beogradu.

GOSPODINE PRETSEDNIČE,

Čast mi je izvestiti Vas, da je Narodna Skupština na svom XXXVI redovnom sastanku, održanom 1 marta 1933 godine u Beogradu, konačno usvojila **Predlog zakona o paktu o organizaciji Male Antante, zaključenom i potpisanom u Ženevi 16 februara 1933 godine**, podnet joj od strane Gospodina Ministra inostranih poslova na osnovi ovlašćenja datog mu Ukazom Nj. V. Kralja od 25 februara 1933 godine.

Izveštavajući Vas o prednjem, meni je čast, Gospodine Pretsedniče, na osnovi na člana 64 Ustava i § 66 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, dostaviti Vam definitivni tekst ovoga zakonskog predloga onako, kako ga je Narodna skupština usvojila, kao i original Ukaza o ovlašćenju za podnošenje Narodnom predstavništvu pomenutog zakonskog predloga, — s molbom na Vaš dalji postupak.

Ovaj zakonski predlog pretresan je u Narodnoj skupštini po redovnom postupku.

Izvolite primiti, Gospodine Pretsedniče, i ovom prilikom uverenje o mom osobitom poštovanju.

Dr. K. Kumanudi, s. r.

GOSPODINU

Gospodinu Dr. ANTI PAVELIĆU,
Pretsedniku Senata

B e o g r a d .

NARODNA SKUPŠTINA
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

sazvana Ukazom od 19 oktobra 1932 godine u redovan saziv za 20 oktobar 1932 godine na svom XXXVI redovnom sastanku, održanom 1 marta 1933 godine u Beogradu, rešila je:

P R E D L O G Z A K O N A

Paktu o organizaciji Male Antante, zaključenom i potpisanom u Ženevi, 16 februara 1933 godine, između Kraljevine Jugoslavije, Kraljevine Rumunije i Čehoslovačke Republike, koji glasi:

§ 1.

Odobrava se i dobija zakonsku silu Pakt o organizaciji Male Antante, zaključen i potpisan u Ženevi, 16 februara 1933 godine, između Kraljevine Jugoslavije, Kraljevine Rumunije i Čehoslovačke Republike, čiji tekst u francuskom originalu i prevodu glasi:

PAKT O ORGANIZACIJI MALE ANTANTE

Njegovo Veličanstvo Kralj Jugoslavije,
Njegovo Veličanstvo Kralj Rumunije i
Pretsednik Republike Čehoslovačke,

U želji da održe i organizuju mir,

Rukovodeni čvrstom voljom da pojačaju privredne veze sa svima državama bez razlike, a naročito sa državama Srednje Evrope,

U težnji da očuvaju mir u svima prilikama, da omogućće evoluciju ka definitivnoj stabilizaciji prilika u Srednjoj Evropi i da zajamče poštovanje zajedničkih interesa njihovih triju Zemalja,

Rešeni da, u tom cilju, dadu organsku i stalnu osnovicu prijateljskim i savezničkim odnosima koji postoje između triju Država Male Antante, i

Ubedeni u potrebu ostvarenja ove stabilnosti, putem potpunog izjednačenja njihove opšte politike i obrazovanjem jednog upravnog organa ove zajedničke politike, grupe triju Država Male Antante obrazujući na taj način jednu višu međunarodnu jedinicu, a kojoj mogu pristupiti i druge države pod uslovima koji se imaju ugovoriti u svakom posebnom slučaju,

Odlučili su da utvrde ovo što sleduje u niže izloženim odredbama, i

Odredili su kao svoje punomoćnike, i to:

Njegovo Veličanstvo Kralj Jugoslavije:

Njegovu Ekselenciju Gospodina Bogoljuba D. Jevtića, Ministra inostranih poslova,

Njegovo Veličanstvo Kralj Rumunije:

Njegovu Ekselenciju Gospodina Nikolu Tituleska, Ministra inostranih poslova,

Pretsednik Republike Čehoslovačke:

Njegovu Ekselenciju Gospodina Eduarda Beneša, Ministra inostranih poslova,

Koji su se, pošto su podneli svoja punomoćija, saglasili odredbama, koje sleduju:

Član 1.

Ustanovljava se kao upravni organ zajedničke politike grupe triju Država jedan Stalni savet Država Male Antante, sastavljen od Ministara inostranih poslova triju respektivnih zemalja ili od naročitih Delegata naimenovanih u tu svrhu. Odluke Stalnog saveta donosiće se jednoglasno.

Član 2.

Stalni savet, sem svojih redovnih odnosa, koji se održavaju diplomatskim putem, sastaje se obavezno najmanje tri puta godišnje. Jedan od obaveznih godišnjih sastanaka držaće se, naizmenice, u svakoj od triju Država, a drugi u Ženevi za vreme sastanka Skupštine Društva naroda.

Član 3.

Pretsednik Stalnog saveta je Ministar inostranih poslova one Države u kojoj se drži obavezni godišnji sastanak. Njemu pripada inicijativa za određivanje dana i mesta sastanka, on određuje dnevni red i priprema odluke koje se imaju doneti. Sve do prvog obaveznog sastanka naredne godine, on ostaje Pretsednik Stalnog saveta.

Član 4.

U svima pitanjima koja se raspravljaju kao i u svima odlukama koje se donose, bilo kad se tiče međusobnih odnosa Država Male Antante, bilo kad se tiče njihovih odnosa sa trećima, strogo će biti poštovano načelo potpune jednakosti triju Država Male Antante.

Član 5.

Prema potrebama situacije, Stalni savet može odlučiti da se zastupanje ili odbrana gledišta Država Male Antante u nekom određenom pitanju poveri jednom jedinom Delegatu ili Delegaciji jedne jedine Države.

Član 6.

Za svaki politički ugovor svake Države Male Antante, za svaki jednostrani akt kojim se menja sadašnja politička situacija jedne od Država Male Antante s pogledom na neku treću državu, kao i za svaki privredni sporazum koji povlači važne političke posledice, biće ubuduće potreban jednoglasni pristanak Saveta Male Antante.

Sadašnji politički ugovori svake države Male Antante sa trećim državama biće postepeno i ukoliko je to moguće izjednačeni.

Član 7.

Ustanovljava se jedan Privredni savet Država Male Antante radi postepenog koordiniranja privrednih interesa triju Država, bilo između njih, bilo u njihovim odnosima sa trećim državama. On će biti sastavljen od privrednih, trgovinskih i finansijskih specijalista i stručnjaka i funkcionisaće kao pomoćni savetodavni organ Stalnog saveta u njegovoj opštoj politici.

Član 8.

Stalni savet može da ustnovljava druge stalne ili privremene organe, komisije ili odbore bilo radi nekog specijalnog pitanja, bilo radi niza utvrđenih pitanja u svrhu da ih prouče i da pripreme njihova rešenja za Stalni savet.

Član 9.

Ustanovljava se Sekretarijat Stalnog saveta. Njegovo sedište određuje se svagda za godinu dana u prestonici Predsednika Stalnog saveta za tu godinu. Jedan oštek Sekretarijata funkcionisaće stalno u sedištu Društva naroda u Ženevi.

Član 10.

Zajednička politika Stalnog saveta ima biti prožeta opštim načelima sadržanim u svima velikim me-

dunarodnim aktima poratne politike, kao što su Pakt Društva naroda, Pariski Pakt, opšti Akt Arbitraže, eventualne konvencije o razoružanju i Paktovi Lokarna. Uostalom, u ovom Paktu ne može biti ničega što bi se protivilo načelima i odredbama Pakta Društva naroda.

Član 11.

Konvencija o savezu između Rumunije i Čehoslovačke, od 23 aprila 1921 godine, između Rumunije i Jugoslavije, od 7 juna 1921, i između Čehoslovačke i Jugoslavije, od 31 avgusta 1922, koje su 21 maja 1929 bile produžene i koje su dopunjenje odredbama ovoga Pakta, kao i Opšti Akt o Koncilijaciji, Arbitraži i Sudskom raspravljanju potpisan od triju Država Male Antante u Beogradu, 21 maja 1929, obnavljaju se za neograničeno vreme.

Član 12.

Ovaj Pakt biće ratifikovan i razmena ratifikacija izvršice se u Pragu, najkasnije prilikom prvog obaveznog sastanka. On će stupiti na snagu na dan razmene ratifikacija.

U potvrdu čega su napred imenovani Punomoćnici potpisali ovaj Pakt.

Radeno u Ženevi, 16 februara 1933 u tri ravno-glasna primerka. —

M. P. B. D. Jevtić, s. r.

M. P. N. Titulesko, s. r.

M. P. Eduard Beneš, s. r.

§ 2.

Ovaj Zakon stupa u život kad ga Kralj potpiše i kad se obnaroduje u »Službenim Novinama«, a obaveznu silu dobija kad se ispune uslovi iz člana 12 rečenog Pakta.

1 marta 1933 godine
u Beogradu.

Predsednik Narodne skupštine,
Dr. K. Kumanudi, s. r.
(M. P.)

Sekretar,

Dr. Drag. Jevremović, s. r.

